

ЯДРЕНА ЕНЕРГЕТИКА

Произвежданата понастоящем ядрена енергия се освобождава чрез процес, наречен ядрено делене, който включва разделянето на атоми на уран за освобождаване на енергия. Ядрената енергия е нисковъглеродна алтернатива на изкопаемите горива и съставлява компонент с критично значение в енергийния микс на 14 от 28-те държави – членки на ЕС, като представлява почти 30% от електрическата енергия, произведена в ЕС. При все това вследствие на аварията в Чернобил през 1986 г. и ядрената катастрофа през 2011 г. във Фукушима, Япония, ядрената енергия става предмет на остри противоречия. Решението на Германия за постепенно премахване на ядрената енергия до 2020 г., както и временното закриване на два белгийски реактора след откриването на пукнатини в техните корпуси засилват натиска за отказване от ядрената енергия в Европа. Макар държавите членки да са тези, които избират дали да включат или да не включат ядрената енергия в своя енергиен микс, законодателството на ЕС цели да подобри стандартите за безопасност на атомните електроцентрали и да гарантира, че ядрените отпадъци се обезвреждат и обработват по безопасен начин.

ПРАВНО ОСНОВАНИЕ

Договор за Европейската общност за атомна енергия (Договор за Евратом), членове 40—52 (инвестиции, съвместни предприятия и доставки) и членове 92—99 (общ ядрен пазар)

ЦЕЛИ

С цел справяне с общия недостиг на „конвенционална“ енергия през 50-те години шестте държави членки основателки разглеждат ядрената енергетика като средство за постигане на енергийна независимост. Тъй като не е възможно разходите за инвестиции в ядрената енергетика да се посрещнат от отделните държави, държавите членки основателки се обединяват, за да създадат Европейската общност за атомна енергия. Общите цели на Договора за Евратом са да се допринесе за формирането и развитието на ядрените индустрии на Европа, така че всички държави членки да могат да се възползват от развитието на ядрената енергетика, и да се гарантира сигурността на снабдяването. Същевременно Договорът гарантира високи норми на безопасност за населението и предотвратява пренасочването на ядрени материали, основно предназначени за експлоатация за граждански цели, към експлоатация за военни

цели. Правомощията на Евратом са ограничени до мирно гражданско използване на ядрената енергия. Действащото законодателство е насочено към запазването на високите стандарти за безопасност.

ПОСТИЖЕНИЯ

А. Ядрена безопасност

Ядрената безопасност засяга безопасната експлоатация на ядрените инсталации, като освен това включва радиационната защита и управлението на радиоактивните отпадъци. ЕС насърчава най-високите стандарти за безопасност по отношение на всички видове граждански ядрени дейности, включително производство на електроенергия, научни изследвания и използване за медицински цели. Държавите членки са длъжни да установят национална рамка по отношение на изискванията за ядрена безопасност, лицензирането на атомни електроцентрали, надзора и прилагането.

След ядрената авария във Фукушима Комисията извърши цялостна оценка на риска и безопасността на всички атомни електроцентрали в ЕС, за да оцени безопасността и издръжливостта на ядрените инсталации в случай на екстремни природни явления. Комисията даде обща положителна оценка на настоящите европейски норми за безопасност, но подчерта необходимостта от по-нататъшни подобрения, за да се гарантира по-добра съгласуваност между държавите членки и да се достигнат най-добрите международни практики ([COM\(2012\)0571](#)). Поради това през 2014 г. правилата за безопасност на ядрените съоръжения в целия ЕС бяха актуализирани (Директива 2014/87/Евратом). През февруари 2015 г. Комисията предложи изискванията за информация по членове 41 и 44 от Договора за Евратом да бъдат преразгледани, за да се приведат в съответствие с промените на политиката. Освен това изискванията за уведомяване трябва да бъдат по-ясни за инвеститорите и самият процес на уведомяване следва да стане по-ефикасен. Комисията обяви в най-новата си пътна карта за енергийния съюз, че плановете ще бъдат публикувани през 2018 г. ([COM\(2017\)0688](#) окончателен).

1. Радиационна защита

Излагането на йонизиращо лъчение представлява значителна опасност за здравето на хората (както за широката общественост, така и за работещите в медицинския, промишления и ядрения сектор) и за околната среда. За да бъдат отразени достиженията на научния прогрес, да се подобри правната съгласуваност и да се търсят решения на въпросите, свързани с естествените източници на радиация и защитата на околната среда, разпокъсаните законодателни норми на ЕС в областта на радиационната защита бяха актуализирани и опростени. В Директива 2013/59/Евратом на Съвета от 5 декември 2013 г. се определят основни норми на безопасност за защита срещу опасностите, произтичащи от излагане на йонизиращо лъчение^[1]. Тя опростява европейското законодателство, като заменя пет директиви и въвежда обвързващи изисквания за защитата от радон в закрити помещения, използването на строителни материали и оценката на въздействието върху

[1]ОВ L 13, 17.1.2014 г, стр. 1.

околната среда на изхвърлянето на радиоактивни отпадъчни флуиди от атомните инсталации. Отделна директива, Директива 2013/51/Евратом на 22 октомври 2013 г.^[2], е насочена към мониторинг на радиоактивните вещества във водата, предназначена за консумация от човека.

Няколко регламента определят условията за внос на селскостопански продукти с произход от трети държави след аварията в атомната електроцентрала в Чернобил (Регламент 733/2008/ЕО, удължен с Регламент 1048/2009/ЕО, Регламент 1635/2006/ЕО и Регламент 1609/2000). Регламент 2016/52/ЕО установява максимално допустимите нива на радиоактивно замърсяване на храните и фуражите след ядрена авария или друг случай на радиологично замърсяване.

2. Превоз на радиоактивни вещества и отпадъци

Регламент 1493/93/ЕО от 8 юни 1993 г. въвежда система на Общността за деклариране на превоза на радиоактивни вещества между държавите членки, за да се гарантира, че съответните органи получават същото равнище на информация относно контрола за радиационна защита, както преди 1993 г., когато граничният контрол все още е бил в действие.

През 1992 г. е създадена система за предварително издаване на разрешителни за превоз на радиоактивни отпадъци в ЕС, която е променена значително през 2006 г. Директива 2006/117/Евратом на Съвета от 20 ноември 2006 г. относно надзора и контрола на превоза на радиоактивни отпадъци и отработено гориво има за цел да гарантира адекватно ниво на защита на населението от такъв превоз. Тя определя и изброява редица строги критерии, определения и процедури, които трябва да се прилагат при превоза на радиоактивни отпадъци и отработено гориво по отношение на превоза на територията на Общността и извън нея.

3. Управление на отпадъците

Правна рамка на ЕС за управление на отпадъци в Европа е създадена през 2011 г. с приемането на Директива 2011/70/Евратом на Съвета относно управлението на радиоактивни отпадъци и отработено гориво. Тя предвижда внимателно наблюдение на националните програми за изграждане и управление на крайни хранилища, както и правно обвързващи норми за безопасност. Държавите членки трябваше да представят своите първи доклади по изпълнението на националните програми през 2015 г.

Б. Обезопасяване на ядрените материали

С течение на времето са приети и изменени редица регламенти, за да се създаде система от предпазни мерки, гарантиращи, че ядрените материали се използват само за целите, заявени от потребителите им, и че са спазени международните задължения, напр. Регламент (Евратом) 302/2005 на Комисията. Тези предпазни мерки обхващат целия ядрено-горивен цикъл — от добива на ядрени материали в държавите членки или техния внос от трети държави до износа извън територията

---

[2]ОВ L 296, 7.11.2013 г, стр. 12.

на ЕС. Комисията отговаря за контрола на използването на ядрен материал за граждански цели в рамките на ЕС.

В. Ядрени изследвания, обучение и информация

Ядрените изследователски дейности в Европа се финансират чрез многогодишни рамкови програми. Програмата за Евратом за ядрени изследователски дейности и обучение допълва, но остава отделна от „Хоризонт 2020“ — Рамковата програма на ЕС за научни изследвания и иновации. Сумата, отделена на Програмата за Евратом за периода 2014—2018 г., възлиза на 1 608 милиона евро, разпределени между три специални програми: програма за финансиране на непреките действия в областта на изследванията на енергията от ядрен синтез (728 милиона евро), програма за ядреното делене и защитата от радиация (315 милиона евро) и програма за финансиране на преките действия, предприемани от Съвместния изследователски център на Комисията (СИЦ) (559 милиона евро). В областта на енергията от ядрено делене през 2007 г. е създадена Технологична платформа за устойчиво развитие на ядрената енергетика с цел да се координират по-добре научноизследователската и развойната дейност, както и демонстрационната дейност и внедряването. В областта на енергията от ядрен синтез ЕС е един от основателите и главен финансов партньор на ITER — международен проект за изследвания и проектиране на енергия от ядрен синтез, който в момента изгражда най-големия в света експериментален реактор за ядрен синтез в Кадараш, Франция. Създадено е Европейско съвместно предприятие за ITER и развитието на термоядрената енергия с оглед насърчаване на научните изследвания и технологичното развитие в областта на термоядрения синтез (Решение на Съвета 2007/198/Евратом). Негови членове са Евратом (представяван от Комисията), държавите — членки на ЕС, и определени трети държави, които са сключили споразумения за сътрудничество с Евратом.

Директива 2014/87/Евратом на Съвета определя условията по отношение на прозрачността и информацията, която е на разположение на работниците и на широката общественост във връзка с ядрената безопасност на ядрените инсталации.

РОЛЯ НА ЕВРОПЕЙСКИЯ ПАРЛАМЕНТ

Ролята на Парламента в процеса на вземане на решения съгласно Договора за Евратом е ограничена, тъй като той има само консултативни правомощия и неговото становище не е обвързващо. При все това в различните си резолюции по темата той последователно поставя акцент върху необходимостта от изясняване на разпределението на отговорностите между институциите на ЕС и държавите членки и от засилване на общата рамка на ЕС във връзка с различни аспекти на ядрените инсталации, както и върху значението на подобряването на безопасността и изискванията за защита на околната среда. В своята резолюция от юли 2011 г. относно приоритетите за енергийната инфраструктура до 2020 година и след това^[3] Парламентът ясно подкрепя решението на Комисията да въведе стрес тестове за европейските атомни електроцентрали.

---

[3]ОВ С 33 Е, 5.2.2013 г., стр. 46.

На пленарно заседание през март 2013 г. е приета допълнителна резолюция, в която се посочват ограниченията по отношение на стрес тестовете, извършени от Комисията през 2012 г., и се изисква включване в бъдещи тестове на допълнителни критерии, по-специално във връзка с износване на материалите, човешки грешки и недостатъци на корпусите на реакторите. Парламентът призовава настоятелно за пълно прилагане на подобренията на безопасността^[4].

В своята позиция на първо четене от юни 2011 г. относно предложената Директива на Съвета относно управлението на отработено гориво и радиоактивни отпадъци^[5] Парламентът подкрепя предложението на Комисията за пълна забрана на износа на радиоактивни отпадъци, докато Съветът се обявява в полза на разрешаване на износа при много строги условия. Парламентът също така изисква да бъде допълнително уточнено, че директивата се отнася до опазването на околната среда, и да се гарантира въз основа на достатъчно разпоредби информирането на обществеността и участието ѝ в управлението на отпадъците.

В своята позиция на първо четене от март 2013 г. относно Директивата на Съвета за мониторинг на радиоактивните вещества във водата, предназначена за консумация от човека^[6], Парламентът изисква промяна на правното основание (от членове 31 и 32 от Договора за Евратом на член 192 от ДФЕС) и следователно прилагане на обикновената законодателна процедура. Парламентът предлага допълнителни разпоредби относно подобряването на информацията за потребителите, проверки за качеството на водите на случаен принцип, както и диференцирано управление на природните нива на радиация и замърсяването от човешката дейност. Той също така пояснява задълженията на държавите членки и на Комисията.

В своята позиция на първо четене от октомври 2013 г. относно предложението за директива на Съвета за актуализиране на основните норми на безопасност за защита срещу йонизиращо лъчение^[7] Парламентът отново призовава за промяна на правното основание от Договора за Евратом на правно основание от ДФЕС. Той разширява обхвата на директивата до всяко планирано, съществуващо, случайно или аварийно излагане на лъчение, приема по-строги граници на дозиране, за които се допуска лъчение, и засилва наказанията и обезщетенията за вреди. Той подобрява също така системата за информиране на обществеността.

В позицията си на първо четене относно директивата на Евратом за създаване на общностна рамка за ядрената безопасност на ядрените инсталации (Директива 2014/87/Евратом за изменение на Директива 2009/71/Евратом) Парламентът призовава държавите членки към по-прозрачна комуникация във връзка с безопасността на ядрените инсталации и свързаните с тях рискове. Парламентът също така предлага партньорски проверки да се извършват на всеки осем години, вместо на всеки десет години, и Парламентът да бъде информиран

---

[4]ОВ С 36, 29.1.2016 г., стр. 76.

[5]ОВ С 390 Е, 18.12.2012 г., стр. 147.

[6]ОВ С 36, 29.1.2016 г., стр. 195.

[7]ОВ С 208, 10.6.2016 г., стр. 697.

за резултатите, свързаните с тях мерки и плановете. Тези разпоредби не бяха включени от Съвета в окончателния текст на Директива 2014/87/Евратом.

Frédéric Gouardères
05/2019

